

Doktori disszertációm befejező gondolatai

Tapasztalattól a misztikáig. Prohászka Ottokár püspök lelkiisége
(Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia Budapest
1996)

Prohászka modern volt, de nem modernista. Az ő modernsége azonban azért időtálló, maradandó és a ma emberének is segítséget és támaszt adható egy igényesebb lelki életben, mert teljes mértékben az evangéliumi sziklára épített. Mérhetetlen Isten- szeretete, és rendíthetetlen Jézus tanításához való hűsége teszi ma is aktuálissá. Nem a pillanatnyi eszmeáramlatok, divatos filozófiai rendszerek, vagy éppen az Egyházon belüli erők – melyek kötődhetek rendszerhez, pedagógiai, pszichológiai véleményekhez befolyásolták őt igazán, hanem csak az a hit, ami személyes meggyőződése volt és misztikus Jézus-kapcsolatából táplálkozott. VI, Pál pápa szózata a teológusokhoz (AAS 58/1966, 889-986.0.) A teológia alkotómunka a közvetítés c. írásában így írt: „a hívő nép számára értelmezi a tanítást, nem gépies elismérléssel, hanem szerves összefüggő formában kifejtve, hogy igazán válaszolni tudjon, és léleknek táplálékot nyújtson.” Ezek a sorok Prohászka után fél évszázaddal íródtak, de aligha jellemzőbb valakire, mint pontosan rá. Ez volt az ő sajátossága. Az átélt, megélt evangéliumot tetté, praxissá váltani, hogy így visszahatva a lélek formálója legyen. Sajátossága lelkes és lelkesítő keresztény életvitel, amiből nem hiányozhat az aszkézis, de a vidámság sem, az imádságban elmerülő szüntelen párbeszéd Istennel, de egy segítő, irányító, felemelő ember-közeli, karitatív szolgálat sem. A teljességre törekedett és kizárni csak a közömbösséget, lélek-nélküliséget tudta. Örök pozitívum benne, hogy életén és tanításán keresztül be tudta mutatni az élhető, magasztos, szépséget hordozó, boldog keresztény életvitelt. Vonzóvá, csodálatra méltóvá tudta tenni a dogmákra, parancsolatokra, tanácsokra, tilalmakra épülő, de azoknál sokkal több hitéletet. Számára nagyon fontos volt a szép kategóriája és a harmónia megélése. Aki közelébe és hatása alá kerül, mindkettőt megérzi benne és olyan szintre juthat el, pontosan az ő segítségével, hogy az már egyfajta Isten-bizonyítás

és az örök boldogság megérzése lehet. Ma, amikor annyi közömbösséggel, durvasággal és materializmussal találkozunk, az emberek egyre jobban vágnak lelkük mélyén ezekre az értékekre és keresnek, kutatnak olyanok után, akik ezeket képviselik hitelesen és szívet melengetően. Prohászkanál ezt megtalálhatjuk, és azért is kezdjük újra felfedezni őt. Szépség, igazság, jóság árad belőle és erre még a legelvadultabb korban is szomjasak voltak az emberek. Sajátossága és pozitívuma pontosan az, hogy ő maga egy csodálatra méltó ideál tud lenni, tanítása pedig egy ragyogó, kristálytisza jézusi mélység. E kettőben szinte páratlanul utolérhetetlen. Istennek mindig voltak kiválasztottjai, akiket különleges feladatok egyéni megoldására küldött; prófétai egyéniségeket, akiknek volt mondanivalójuk koruknak, de az elkövetkező nemzedéknek, több száz vagy ezer év távlatában is. Prohászka Ottokár ilyen volt. Ilyen személyiségek ritkán születnek, ők az ég ajándékai. Az előbb pontokba sűrített, vázlatosan érintett témákban ma is tanít, nevel, lélekre hat, sőt talán egyre aktuálisabban. Él és éltet, és közelében - magam részéről én ezt mélyen hiszem érezhetjük meg. Igaz ember, pap, püspök, nevelő, apostol volt, de leginkább spirituális. Eredetisége és különlegessége nem annyira abban van, hogy rendkívüli újat hozott, hanem abban, ahogyan azt hozta, élte, tanította, sugározta. A lélek lelkesedése és tüze lobogott benne. Lélegzetelállító gondolataival, mondataival - sokat idéztem belőlük - igazi magasságok felé haladhatunk, egy másik dimenzióba léphetünk be. Ez az ő csodája. A lélek megmentése volt egyedüli célja. Sohasem önmagát kereste, sem az emberek dicséretét, ennél sokkal alázatosabb volt, hanem Jézust és Jézus számára a lelkeket. Kevés embernek volt ennyire szívügye a másik ember lelki ügye és üdvössége. Fenomenális teológiai tudása, széleskörű műveltsége, kötői érzéke, mind csak eszköz, volt ehhez. Számára a legnagyobb érték Isten és a hozzá tartozó lelkek a felé törekvő lelki ember. Ezért nyitott Isten és az emberek, a láthatatlan, de a látható világ felé is. A szentségre törekvő életet nem elzártan és bezárva képzelte el, hanem az evangélium mindennapi megélésében, itt, ebben a világban, az adott helyen és helyzetben, ahová Isten állított bennünket. Az üdvösség itt kezdődik, vallotta számtalan helyen. 1950-ben XII. Pius pápa kiadta a *Menti nostrae* kezdetű apostoli buzdítást, amiben arra kéri a szemináriumokat, hogy a növendékeket ne zárják el teljesen a világtól,

mert az később megbosszulhatja magát. Attól félt a pápa, hogy az elzárttság, a kapecsolatteremtés hiányát, elbátortalanodást, önállótlanyságot, kezdeményezőképeség passzivitását vonja maga után. A II. Vatikáni Zsinat „Optatum Totius” kezdetű határozata a papnevelésről pedig így ír: „A papok a legnagyobb fokban érvényesítsék apostoli buzgóságukat. Alázatos dolgos életük, derűs lelkük, kölcsönös szeretetük és testvéri együttműködésük vonzani fogja a fiatalokat a papság felé” A kispapokról pedig így: „Készüljenek a pásztori szolgálatra, tudják az emberek előtt Krisztust képviselni...” Ezek a törekvések mennyire Prohászka gondolatait tükrözik és tőle jóval később próbálják mindezt célul kitűzve közkinccsá tenni. Dolgozatomnak nem célja, hogy őneki és a zsinatnak a papneveléssel kapcsolatos tanítását részletesebben tárgyaljam, de ebből a rövid elemzésből és összevetésből is érezhetjük, hogy mennyire életszerűen gondolkodott és a gyakorlati kereszténységre akarta nevelni növendékeit és lelki gyermekeit. Ha kispapoknál ezt a nyitottságot követelte meg. ami ugyanakkor a legszigorúbban evangéliumi, még inkább a világiaknál, de igényesebb lelki életre törekvőknél. Úgy a híres konferenciabeszédeiben, mint az egyesületeknek szóló előadásaiban is nyomatékosan hangsúlyozta a világiak apostoli szerepét. (V.ö. a 6.2. pontban tárgyalt Farkas Edittel folytatott levelezését.) A laikusok apostolkodásával kapcsolatban az egyetemes zsinat csak 1965. Szeptember 23-án a II. Vatikáni Zsinat IV. ülészakán szavazott és adott ki konstitúciót. Ott ezt olvashatjuk. „A világiak apostolkodása ugyanis keresztény hivatásuk közvetlen következménye, ezért sohasem hiányozhat az egyház életéből.” (Apostolicum Actuositatem. Előszó). Lehetséges apostolkodásra minden rendű és rangú világi keresztény hivatott és kötelezve van.” (Ap. Act. 16.) Es még egy idézet: „Krisztus most a világi hívőket küldi mindazokba a városokba és falvakba, ahová ő maga készül” (Ap. Act.33.) Ezeket az idézeteket akár Prohászkanál is olvashattuk volna, mert ő teljes mértékben, ebben a szellemben élt és tanított. Ez sajátos lelkiségének egyik fontos alappillére. Ez a nyitottság ami egybecseng boldog emlékü XXIII. János pápa „nyissuk ki az ablakokat” jelképes felszólításával - Prohászkanál egyfajta természetes mentalitás volt, ami még nem volt egy spiritualitásával. Ő igenis nyitott volt minden tudományos felfedezésre, eszmei áramlatra,

társadalmi és rendhagyó változásra (pl. szociális kérdések és változások az egyházon belül) de ezeket úgy tudta felhasználni, beépíteni lelkiségébe, úgy tudta krisztusi fényben látni és valójában átélmélkedve, átímádkozni, hogy az nála spiritualitássá változott. A világ pedig, nemhogy megrontotta volna, vagy eltávolította volna Istentől, hanem integrálódott és valamilyen formában lelkiséggé vált benne. Benne minden lelkiséggé változott. Ez a szentéletű emberek sajátossága. Gondoljunk életének fájdalmas eseményeire, mint például az index-ügyre, vagy, hogy elég hamar csalódnia kellett az un. Keresztény kurzusban, vagy éppen a Püspöki Karban való bizonyos elszigeteltségére. Ezek is lelkiségét növelték, hitét erősítették, lényeglátását tökéletesítették, és még tisztábban kiemelték csodálatos spirituális beállítottságát. Minden javára vált a szentpáli gondolat szerint. Ez a pozitív kisugárzás példakép lehet mindenki számára, akiket Isten kegyelme próbaként nem csak édességgel, hanem keserőséggel is megajándékoz. Ezeknél a pontoknál látjuk, hogy ő nem csak szavával tanított, hanem a szava mögötti életével, minden megnyilvánulásával és hozzáállásával. A szava mögötti életével vált a már említett harmonikus emberré, aki mindig és mindenben szívvel-lélekkel tudott tenni és dolgozni, együtt érezni, de mégis mindig és mindenben felette tudott lenni a dolgoknak, valami földöntúli békességben. Ő teljességgel a nyolc boldogság értelmében volt boldog ember itt a földön, aki pontosan tudta, hogy majd meglátja az Istent. Példaértékű ma is az ő túlzásoktól, szélsőségektől mentes, kiegyensúlyozott lelkisége, az a benső evangéliumi békesség, amivel nem különleges utakat keres, hanem egyszerűen csak Jézushoz akar hasonlítani és Istenhez akar tartozni. Lelkes emelkedettséggel járta Avilai Szent Teréz nyomán a misztika útját és Kis Szent Terézzel az egyszerűség kis útját. A lelkiület érdekében a legnehezebb problémát akarta megoldani: a tapasztalat birtokában, a modern filozófia észérveivel, esztétikával, költészettel telített lelket az evangélium útjára vezetni: Istenhez irányítani. Ezért is áll, úgy érzem, mindannyiunkhoz közel és ugyanakkor olyan távol. Nehéz megragadni és megközelíteni, az ő magasságaiba felérni, munkásságát átfogó teljességgel feldolgozni. A mai napig valójában mindhiába, mert Ő attól egyedi, hogy beszédesen titokzatos, némán hangos és egyszer s mindenkorra megismételhetetlen. A dolgozat célja volt, hogy elsősorban

spirituális szempontból közelítse meg lelakiségének lényegét, és tanításának alapelveit. Az ő lelki útját akarta feltárni a tapasztalattól a misztikáig, kiemelni belőle ami ránk is vonatkozik, ma is aktuális és ma is élhető. Valójában őt bemutatni, teljességgel csak ő maga tudja - sajnos ma már csak fakó fényképein és írásain keresztül. Lelkét és szavát akartuk megérteni, Isten felé, az igazi boldogság felé hívó szavát meghallani, de jó lenni tudni, hogy nem hiába. Mi is azt kívánjuk és kérjük, amit az esztergomi kispapok annak idején: Ő legyen az első „Ottokár” szent a nagy világegyházban. Gárdonyi Géza mondta róla 1912-ben: „Boldog a templom, amelybe ő belép. Gyertyák maguktól meggyulladnak, mert az ő igéje napfény, melegség, erő.” Ars poeticáját talán semmi sem fejezheti ki jobban és tömörebben mint egyetlen mondata az elmélkedéseiből: „Én az örök élet híve, vándora és énekese vagyok” Imája pedig kísérje mindannyiunk életét.